

GLENN HUGHES: CĂUTAREA UNIVERSALĂ A DEMNITĂȚII UMANE

Autor: Redacția Syntopic | 1 iunie 2022

Un articol de GlennHughes pentru VoegelinView

Articol original: The Universal Search for Human Dignity

Articol tradus de Ciprian Ilău, student al Facultății de Filosofie a Universității din București, pentru stagiul de practică, organizat în parteneriat cu redacția Syntopic

Majoritatea, lese de înțeles, nu a reflectat sistematic asupra ideii proprii demnități *inerente*: ce anume o constituie și de ce este „inalienabilă”. O majoritate covârșitoare nu a dus mai departe demersul și nu s-a întrebat de ce această „valoare” în particular face ca toți oamenii să fie *egali*. Cu-atât mai puțini, atunci, sunt cei care s-au preocupat cu faptul că adevărul unei egale și inerente demnități personale presupune participare umană la valoarea transcendentală.

De cealaltă parte, din moment ce o conștiință *minimă* a valorii personale este intrinsecă conștiinței-de-sine umane, fiecare persoană matură are năzuința de a trăi într-un fel care rezonază cu acea conștiință – și prin urmare au dezvoltat anumite idei despre ce implică împlinirea unei existențe *demne* (în timp ce recunosc, bineînțeles, și că oamenii dezvoltă noțiuni care variază drastic cu privire la această problematică). Indivizii sunt motivați și impulsionați de aceste idei – idei care subzistă prin seturi de imagini atașate unor sentimente foarte puternice – întrucât orice persoană caută nu doar să simtă că existența lor este *semnificativă* (după cum Viktor Frankl a explicat atât de bine), ci caută și să simtă că viețuirea lor este *demnă*.

Orice descriere suficient de bogată a existenței umane indică faptul că năzuințele ce pot domina tiparul vieții – de exemplu, un jind pentru cea mai mare cantitate de plăcere (a

se vedea portretele „existenței estetice” realizate de Kierkegaard), sau dorința de siguranță mai presus de toate, sau zbaterea de a acumula bunăstare și putere (portretizată atât de des în filme și romane, ca să nu menționez și ziarele cotidiene), sau o foame de cunoaștere în topici practice ori speculative, sau eforturi de a realiza o viață întru virtute, după cum este exemplificată ea de eroii istorici și culturali (sau membri ai familiei) – toate servesc scopului de a procura conștiinței cuiva un sens de *demnitate*, iar nu doar de *însemnătate*.

Acest lucruse datorează faptului că, după cum reclamă Eric Voegelin, cu toții simțim că existența umană este „participare într-o mișcare cu o direcție ce va fisau găsită, sau ratată”, și nimeni, în fapt, nu vrea să rateze calea însemnătății și valorii: nimeni nu vrea să se simtă inutil.

Lonergan se raliază acestui punct de vedere când spune că îngrijorarea ce prezidă viața este o îngrijorare „dramatică”: vrem să prestăm semnificativ și admirabil (și chiar frumos, în cazuri optime), dar în tot cazul printr-o performanță ce nu ne pare nici nouă, nici altora, complet ridicolă și goală.

Trebuie spus că performanțele noastre în viață țin de exercitarea libertății noastre. Ne îndrăgim libertatea, ne glorificăm prin ea, și o folosim pentru ca viețile noastre să se simtă intenționale și stimabile – cu alte cuvinte, demne. Această figurare a vieții noastre este un fel de *meșteșug artistic* din moment ce arta este, în termeni cuprinzători, o explorare a posibilităților de întrebuințare a libertății – în acest caz, a posibilităților privind ceea ce o viață umană concretă (eu însumi, acest „eu” subiectiv) poate fi. Hegel a descris cele mai strălucite personaje ale lui Shakespeare ca fiind „artiști liberi de sine stătători,” și aceasta este ceea ce cu toții suntem, într-o măsură sau alta. Căutarea de a împlini o existență demnă este o căutare a demnității manifestată artistic în prestația de a trăi.

Dacă cineva afirmă, precum o face Lonergan, că această căutare a demnității este o caracteristică umană *universală*, răspunsul poate fi unul sceptic. Pare că există două obiecții principale.

În primul rând, este adus în vedere faptul că numeroși oameni se dedau unor „stiluri de viață” și urmăresc scopuri ce cu greu pot fi înscrise oricărui sens tipic în care cuvântul „demn” este utilizat. Răspunsul potrivit acestei obiecții este acela că fiecare persoană identifică „binele” cu obiecte ale dorinței spontane sau habituale; aceste obiecte ale dorinței sunt iamginate în termenii unei succesiuni de variate „achiziții și realizări” (în terminologia lui Lonergan), și aceste achiziții și realizări pe care persoanele le asociază cu un trai demn și semnificativ pot reflecta o imaginație imatură, vătămător limitată de circumstanțe și situație, ignorantă, perversă, împregnată de resentimente (conștiente și inconștiente) sau pătrunsă de părtiniri.

Cu alte cuvinte, există – pentru a judeca în comparație cu demnitatea împlinită de cele mai virtuozose persoane (pe care Aristotel le numea *spoudaioi*, persoane „serioase moral”) – o varietate largă de noțiuni greșite ori superficiale ale traiului demn a căror imagistică inspiră performanța umană.

În cultura de astăzi, lăcomia consumeristă, hedonismul îmbibat în vanitate și o fascinație pentru și năzuința de a „atinge” celebritatea sunt câteva dintre impulsurile absorbite și adoptate ca fiind acel ceva ce face viața fermecată și întreține dorința de a o trăi. Considerând universalitatea căutării pentru demnitate, trebuie să recunoaștem că și aici „dignitate” sau „trai demn” funcționează ca o noțiune euristică. „Dignitatea” în contextul acesta poate fi definită euristic astfel: „aceea ce o persoană urmărește să manifeste artistic prin alegeri libere și performative.”

Există o a doua obiecție adusă afirmării universalității căutării de trai demn, mai radicală de această dată. Această obiecție supune atenției faptul că oamenii adesea se dedau și găsesc bucurie în auto-devalorizare și auto-degradare. Oamenii pot – și unii chiar practică – extragerea de satisfacție din umilirea propriei nevoi pentru stimă, din ridiculizarea și fragmentarea propriei năzuințe pentru adevăr și bunătate, din insultarea și atacarea propriului sens al valorii. A recunoaște că și această atitudine poate fi înțeleasă ca o pervertire formală a căutării de trai demn pretinde puțină subtilitate dialectică – și, bineînțeles, un sens al ironiei. Deloc surprinzător, poate, găsim un indiciu ajutător la acel maestru al dialecticii și ironiei: Friedrich Nietzsche.

Într-una din epigramele din *Dincolo de bine și de rău*, Nietzsche afirmă: „oricine se urăște pe sine se respectă în continuare pentru că este cineva care urăște.”

Ironia existențială a acestei considerații poate fi transpusă topicului nostru după cum urmează: „oricine se degradează pe sine se respectă pe sine în continuare pentru că este cineva care degradează.” Și nu e dificil să identificăm în ceea ce acest sine *esențial* conține, acest sine care este în continuare respectat ca fiind acela ce alege propria-i degradare. Este sinele ca *libertate*.

Putem să ne dedăm, ba chiar să ne delectăm, cu libertatea creativă pe care o avem într-o ataca și devaloriza propria noastră demnitate. În unele cazuri, acest lucru se întâmplă spre a ultragia sensul nostru de demnitate pentru că simțim că ideea noastră de demnitate – setul de imagini evocate spontan de ideea de comportament și trai „valoroase” – ne-a fost *impusă*, astfel că asociem împlinirea ei cu ipocrizia, cu opresiunea, ori cu eșecul. (Refuzul adolescentin în fața exemplului parental de trai demn, prin mijlocirea comportamentului ce dăunează sinelui, este un exemplu ubicuu. Gândiți-vă, de asemenea, la acele situații, în oricare perioadă istorică, în care ideile culturale de „dignitate împlinită” care sunt străine celor ce aparțin unei culturi native și imposibil de aplicat în viața acestora, au fost impuse comunităților native: un refuz liber al simțului valorii personale este o reacție lesne de înțeles, chiar dacă nu neapărat

cea predominantă.)

Și, uneori, degradarea de sine este aleasă pentru a violenta sursa sacră a demnității umane, dintr-o indignare față de dependența libertății în relația cu transcendența - cu acel tărâm misterios și liber al ființei care ne-a *oferit* libertatea.

Căci libertatea noastră chiar este libertate, cu toate că nu ne-am procurat-o de unii singuri: este *independența* noastră. Și poate fi simțit că singura cale sigură, singura cale convingătoare de a-mi demonstra mie că *sunt* liber este să refuz nu doar expectanțele sociale, ci, mai profund de-atât, bunătatea și însemnătatea destinate de *transcendență* care sunt condiții pentru libertatea mea. (Dostoievski a explorat această problemă cu tipică subtilitate; personajul Kirillov, în *Demonii*, duce acest refuz la paroxism.) La limită găsim persuasiane *sadeană*¹, care derivă din pretenția că pot avea valoare reală doar rezistând vieții mele articulate prin „binele” care e întemeiat pe transcendență. (Cei care și-au propus intenționat să dăuneze ori distrugă poveștile de viață ale celor ce sunt inocenți, virtuoși sau pur și simplu se străduiesc să fie buni reprezintă un alt exemplu de rebeliune împotriva valorii transcendente căreia oamenii sunt existențial îndatorați pentru libertatea și pentru standarele morale - „imperativul categoric” al lui Kant, printre altele -găsite în conștiință.)

Dar toate acestea, de asemenea, sunt în mod vădit un efort de a împlini o viață suficient de liberă și o performanță *suficient de constitutivă-de-sine* în viață.

Degradarea de sine nu se exclude căutării traiului demn.

NOTE

1. Adjectiv inspirat de Marchizul de Sade; același personaj istoric inspiră ceea ce astăzi numim *sadism*. ↑

Imagine: Caspar David Friedrich - „Solitary Tree” (1822); Sursa: Wikiart